

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АНАЛІЗУ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗАХ

Орловський Богдан Михайлович

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

У контексті стрімкої цифровізації суспільства та зростання обсягів інформації, що має доказове значення у кримінальних провадженнях, особливої актуальності набуває питання впровадження інноваційних технологій у сферу судової експертизи. Одним із перспективних напрямків є застосування штучного інтелекту (ШІ) для складання юридичних документів [3] та аналізу доказової інформації, наприклад, щодо розпізнавання обличь та аналізу великих обсягів даних. Зростання кількості відеозаписів з камер спостереження, мобільних пристроїв та інших джерел, які можуть містити зображення осіб, причетних до кримінальних правопорушень призводить до необхідності кваліфікованого розпізнавання обличь, що містяться на відеозаписах. Також у кримінальних провадженнях все частіше виникає потреба в обробці значних масивів цифрових даних, що потрібно порівнювати між собою – інформації із електронної кореспонденції (листів), фінансових транзакцій, даних геолокації тощо. Традиційні методи візуального встановлення та порівняння є трудомісткими та суб'єктивними, що може призводити до помилок та невдалого результату. Тому дослідження правових аспектів застосування штучного інтелекту в судовій експертизі є вкрай актуальним з точки зору забезпечення ефективності кримінального провадження, дотримання прав людини та впровадження сучасних технологій у правоохоронну діяльність.

Застосування штучного інтелекту в судовій експертизі, хоч і є перспективним напрямком, водночас породжує низку правових питань, які потребують ретельного дослідження та законодавчого врегулювання з урахуванням наявного Закону України «Про судову експертизу» та положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Однією з ключових проблем є питання допустимості висновків експертиз, проведених із застосуванням ШІ, як доказів у кримінальному провадженні. Відповідно до ст. 101 КПК України висновок експерта містить результати проведених «саме експертом досліджень», «обґрунтовані відповіді експерта на запитання». Ч. 3 цієї статті вказує,

що висновок ґрунтується на обставинах, які експерт сприймав «безпосередньо» або під час власного «дослідження матеріалів» [1]. Відповідно у цій статті немає положень, які б вказували на застосування ШІ під час експертного дослідження та про достовірність висновків ШІ, які експерт міг би відобразити у своєму висновку.

В той же час у ст. 86 КПК України зазначається, що докази повинні бути допустимими, тобто отриманими в порядку, передбаченому КПК. А недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень й на нього не може посилається суд при ухваленні власного судового рішення [1]. Тому, без правового врегулювання в КПК України процедури і особливостей застосування ШІ під час проведенні експертиз неможливо вважати отримані при застосуванні ШІ висновки та результати як допустимий та достовірний доказ у кримінальному провадженні. Такі результати будуть оспоруватися одною із заінтересованих сторін кримінального провадження, що призведе до неможливості їх використання у якості доказу у судовому процесі.

Питання достовірності результатів експертного дослідження як доказів, отриманих із застосуванням ШІ, також потребує окремого та глибокого вивчення з правової точки зору. Для визнання висновку експерта, отриманого за допомогою ШІ достовірним доказом у кримінальному провадженні, необхідно забезпечити не лише прозорість алгоритмів, що використовуються, розкриваючи логіку їх роботи, але й надати можливість їхньої незалежної верифікації з боку інших фахівців. Це включає можливість перевірки вихідних даних, процесу обробки інформації та отриманих результатів. Крім того, важливим є запровадження механізмів незалежної оцінки результатів експертизи, за необхідності, що можливо шляхом залучення рецензентів або проведення контрольних досліджень. Слід чітко усвідомлювати, що ШІ на даному етапі розвитку є лише складним допоміжним інструментом у руках експерта-людини, а не самостійним суб'єктом доказування і його правильне та обґрунтоване застосування повинно проходити ретельну та об'єктивну перевірку на відповідність кримінально-процесуальному законодавству та загальним принципам доказування. Саме експерт-людина несе відповідальність за достовірність формування свого висновку [2].

Іншою важливою проблемою є забезпечення права на захист особи, щодо якої проводиться кримінальне провадження. Сторона захисту повинна мати можливість оскаржити висновок експерта, отриманий із застосуванням ШІ, зокрема, шляхом призначення повторної експертизи або залучення спеціаліста для оцінки методології та результатів дослідження. Забезпечення прозорості алгоритмів ШІ та надання стороні захисту доступу до інформації про їх функціонування є важливим елементом забезпечення справедливого судового розгляду.

Крім того, застосування технологій розпізнавання обличчя та аналізу великих даних порушує питання захисту персональних даних та приватного життя інших осіб, що потрапляють в поле аналізу ШІ. Збір, обробка та використання біометричних даних, а також великих масивів персональної інформації у ШІ повинні здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних, за наявності законних підстав та з урахуванням принципів пропорційності та необхідності. У зв'язку з цим, існує нагальна потреба у розробці та впровадженні чітких правових норм, які б регулювали порядок застосування штучного інтелекту в судовій експертизі, визначали вимоги до алгоритмів та даних, встановлювали процесуальний порядок використання висновків, отриманих за допомогою ШІ, а також забезпечували дотримання прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження.

Сучасні технології застосування ШІ у експертних дослідженнях, наприклад, для розпізнавання обличчя та аналізу великого об'єму даних, мають значний потенціал для підвищення швидкості й ефективності розслідування злочинів, оптимізації процесу доказування та забезпечення об'єктивності експертних досліджень. Водночас, впровадження ШІ у сферу судової експертизи породжує низку правових проблем, пов'язаних з допустимістю та достовірністю доказів, статусом експерта, забезпеченням права на захист та захистом персональних даних. Для ефективного та правомірного використання можливостей штучного інтелекту в кримінальному процесі необхідне комплексне законодавче врегулювання, яке б враховувало як технічні аспекти застосування ШІ, так і фундаментальні принципи кримінального судочинства та гарантії прав людини. Адже лише ухвалення виважених та послідовних законодавчих рішень, що охоплюють комплексне вирішення проблеми, сприяє підвищенню ефективності та об'єктивності експертних досліджень, оптимізації процесу доказування та встановленню істини у кримінальному провадженні.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 01.05.2025 р. К. : Паливода А. В., 2025. 552 с.

2. Про судову експертизу: Закон України № 4038-ХІІ від 25.02.1994 року із змінами та доповненнями станом на 03.11.2022 р. за № 2716-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Стор. 11. Ст. 194.

3. Берназюк Ян Технології штучного інтелекту в правосудді: міжнародні стандарти регулювання. Електронний ресурс. URL: https://court.gov.ua/storage/portalsupreme/presentation_2024/105_AI_international_standards_bernaziuk.pdf